

nagyon széles területen alkalmazható. Pontosan irányozható, energiakonzentrálással anyagalakítás is végezhető, de az információátvitel (optikai távközlés) területén is széles lehetőségekkel rendelkezik. A tárolt információ kódolásához és dekódolásához szintén új lehetőségeket nyit meg. A hologramkészítéshez sem nélkülözhető.

CECH VILMOS

Médiatan - vagy amit akartok

Csak lássunk hozzá minél előbb!

Rendkívül kedvező és termékeny pillanat kínálkozik most, hogy hivatalosan is polgárjogot kapjon az iskolai médiamunka, mindaz, amit általában médianevelésen értünk.

Minden valószínűség szerint egy olyan nemzeti alaptanterv formálódik napjainkban, amely orientációit tekintve – műveltséganyag, tanulás–tanítási stratégiák, követelmények – kellőképpen szilárd és határozott, tartalmi, szervezeti és metodikai vonatkozásban azonban – iskolaszervezet, tantárgytömbök, óraszámok, a tudásanyag részletei, a tudás átadásának metodikája stb. – türelmes, sőt: szabadságjogaik teljesebb kihasználására ösztönzi a tanítás és a tanulás főszereplőit, a "tanítókat" és a "tanulókat".

Ez a mának és holnapnak szóló alaptanterv minden bizonnyal leszögezi majd minden gyermek jogát a különböző médiumok mással nem helyettesíthető előnyeinek élvezéséhez, és megfogalmazza az iskola számára az ehhez szükséges neveltség, tudás tartalmát, kritériumait. De bizonyára ugyanígy foglal állást a tanterv a gyermekeknek a mindenfajta média–manipulációtól való megvédése érdekében, és körvonalazza az ehhez szükséges felismeréseket, tudást.

A felnőtt (szülő, tanár), aki már kezdi észrevenni, milyen fogásokkal vásárolja meg lelkét a reklámklip vagy a választási plakát, a gyermek, aki már belekóstolt az iskolai újságszerkesztés és videózás izgalmaiba, szeretne minderről egyre többet hallani. A felnőttnek (szülőnek, tanárnak) és a gyermeknek viszont, aki még nem tudja, hogyan lehet és kell a média áldásával élni, mákonyától megszabadulni, joga van minderről hallani.

Valóban: itt az idő. Az oktatáspolitikának számolnia kell a médianevelés aktuális feladataival, az ebből adódó kötelezettségekkel.

Egy médianevelési iskolai program (javaslat) kidolgozása során sok elvi és gyakorlati problémát kell majd megoldanunk. A legcélszerűbb azoktól a kollégáktól és gyerekektől tanácsot kérni, akik – mintegy megelőzve korukat – már több–kevesebb ideje behatóan foglalkoznak különböző médiumokkal, többnyire az iskolában, csapatot alkotva. Ők már szembenéztek jónéhány problémával, nem egyet meg is oldottak.

Az alább következő összeállítás egyfelől jelzi, milyen nehézségekre, ambivalenciákra jó felkészülni az iskolai médiamunkában, másrészt konkrét javaslatokat is olvashatunk a megoldás módjaira nézve. Maga az attitűd, a témával, a lehetőségekkel való rokonszenvezés pedig világosan kitér a kérdésekre adott válaszokból.

Első kérdés

Lehet-e az iskola egy alkotó, fantáziadús médiamunka helyszíne, vagy kötöttségeivel, kényszerével esetleg akadályozza azt?

A válaszok

"Sajnos, akadályozza még!" (H. M., 52 éves)

"Nem lehet, csak kivételes esetben, speciális iskolában. Ott is csak úgy, hogy magát a filmes alkotó munkát a tanítási időn kívülre kell tenni. Délelőtt lehetne technikai, elméleti ismereteket oktatni, akár tanórák keretében is." (V. P., 16 éves)

"Az iskola alapvetően – kényszerei és megkötései miatt – nem alkalmas a fantáziadús médiamunka létrehozására." (H. Zs., 15 éves)

"Fogalmazzunk inkább úgy, hogy az iskola nem könnyíti meg, de lehetetlenné sem teszi a médiamunkát." (P. L., 38 éves)

"Az iskolában lehetséges a médiamunka, de csak akkor, ha valami olyat csinálunk, ami illik az iskolához. Pl. természetfilmek, dokumentumfilmek." (K. D., 11 éves)

"Lehetne, de nagyon kevés az eszköz a csoportos foglalkozáshoz." (V. E., 11 éves)

"Az iskola csak részben vállalhat a médiamunka végzésére alkalmassá a technikai felszerelés magas ára miatt." (S. I., 45 éves)

"Alkalmass lenne az iskola, de sok gondot okoz az időpontok egyeztetése. Elfoglaltak a felnőttek is, a gyerekek is. Nincs nyugodt, csöndes stúdióink." (K. M., 11 éves)

"Az iskola légkörétől függ. A mi iskolánk alkalmas egy kreatív, fantáziadús médiamunka befogadásához, mert nem feszült légkörű az iskolánk." (M. D., 11 éves)

Következtetések

Érdekes megfigyelni, hogy a kérdés igazi lényegét, legalábbis abban az értelemben, ahogyan az más – e tekintetben fejlettebb – országokban megmutatkozik, nem, vagy alig érintették a kérdeztettek. Ha ugyanis ezt a kérdést egy német vagy egy francia tanárnak, gyereknek feltesszük, a válaszok elsősorban az adminisztratív kööttségekre, az iskola-vezetés vagy a felnőttek merevségére, empátiahiányára fognak panaszkodni. Mivel nálunk eleve olyan iskolákban indult meg ez a fajta munka, ahol felnőtt és gyermek önlekedésből dolgozik, az emberi tényező mint feszültségforrás nyilván ritkább. (Érdekes, hogy az utolsó válaszadó fiatalsága ellenére milyen finoman megérzni, miből támadhatnak problémák.) Ami azonban a mi iskoláinkban gondot okoz, és még jó ideig okozni is fog, az a pénzhiány, a technika hiánya. Sajnos, a mi gyerekeink csak sokára fognak tudni kamerával "írni-olvasni".

Második kérdés

Lehetne-e a médiamunka önálló tantárgy az iskolában?

A válaszok

"Persze, s úgy tudom, sok helyen ez meg is valósult." (M. D., 11 éves)

"Ez nagyon jó lenne. Több idő jutna a filmezésre. Több videós csoportot lehetne alakítani életkorok szerint. Akkor talán több kazettánk lenne, jobban észrevennék a munkánkat." (K. M., 11 éves)

"Igen!!!" (H. M., 52 éves)

"Igen, nagyon szeretném. Biztosan jobb lenne, mint a heti egyszeri szakkör." (V. E., 11 éves)

"Lehetne, mert vannak gyerekek, akik értenek, vagy szeretnének érteni a videózás-hoz, de ezt nem tudják kimutatni és megvalósítani otthon. (K. D., 11 éves)

"A médiamunka lehet önálló tantárgy az iskolában. A mi iskolánkban folytak ez-irányban eredményes kísérletek." (H. Zs., 15 éves)

"Korlátozottan. Egy normál iskolában magát a filmezést nem lehetne kötelezővé tenni. De elméleti, technikai ismereteket lehetne oktatni, különböző tanórák keretében. Filmet forgatni tantárgyként csak speciális iskolákban vagy speciális tantervű iskolákban lehetne." (V. P., 16 éves)

"Nálunk az, de ehhez elég speciális feltételek kellene. Általános bevezetését időben is, pénzben is meg kell alapozni." (P. L., 38 éves)

"Általánosan képző iskolákban csak részlegesen képzelhető el a médiaismeret önálló tantárgyként. Speciális, irányultságú iskolában természetesen elképzelhető, bár a tantárgy jellegét magam részéről nem támogatom, hisz a médiaismeret valamennyi műveltségteremtárhoz kapcsolódik. Így integráló szerepet töltsön be." (S. I., 45 éves)

"Lehet önálló tantárgy. Bár ezeket a dolgokat nem szabad kötelezővé tenni, és kötelezni a gyerekeket, hogy olyasmit tanuljanak, ami nem érdekli őket." (K. Z., 16 éves)

Következtetések

A válaszokból az iskolai médiamunka fontosságának felismerése tükröződik. Ebben semmi különös nincs, hiszen a válaszadók valamennyien gyakorlati munkásai a médiapedagógiának. Mindenekelőtt, hogy az eredményes médiamunkához egy speciális feltételrendszer szükségeltetik. Mivel a válaszokat iskolai videóműhelyekben dolgozó gyermekek és felnőttek adták, természetesen tértek ki elsősorban a helyigényre, a technikai igényekre. Egy másik fő motívum a kétegyes között: a kötelezőtől való ódzkodás, helyesebben a félelem attól, hogy a médiamunka mint iskolai tantárgy soha többé nem lehet olyan szép és érdekes, mint most, a hőskorban, amikor teljességgel a diákok és a tanárok önálló kezdeményezésére, szövetségére, kreativitására épül.

(A válaszadók a médiamunkát helyzetüknél fogva leszűkítve értelmezik: a film- és videoalkotást értik rajta.)

Egyetlen válaszban bukkan csak föl a gondolat, hogy a médiamunka tantárgyközi, integráló szerepet játszhat az iskolában. A jövő útja nyilván ez, de látható, hogy a felismerés e tekintetben még késik.

Harmadik kérdés

Ha lenne, milyen lenne (lehetne, legyen) az önálló médiaismereti tantárgy?

A válaszok

"A fiatalokat meg kellene tanítani a művészetek szeretetére, és arra, hogy megértsék a filmeket." (K. Z., 16 éves)

"Elsősorban színház-, illetve filmértő közönséget kellene nevelnie. Meg kellene tanítani a fiatalokat a művészet értékelésére és az értékes művek kiválasztásának tudományára." (H. Zs., 15 éves)

"Itt tanítanak a filmek készítését, a gyerekekben rejlő képességeket fokozva. A műszaki dolgok megismerésére is jó lenne ez az óra." (M. D., 11 éves)

"Legelőször a tanárok hozzáállását kéne fejleszteni. Tantárgyi beépítés! Több alkotó szabadság adása a gyerekeknek. Komplex audiovizuális oktatás kéne." (H. M., 52 éves)

"Elsősorban a videózás fő alapszabályaival ismertesse meg a tantárgy a gyerekeket, már kicsi kortól kezdve. Csak olyan műfajú filmeket szabad csinálni, amit szeretnek a gyerekek, hisz a többit nem szívesen csinálják." (K. D., 11 éves)

"Nem tudom pontosan, honnan vehető el a tantárgyra az idő. Talán ha a készségtárgyak valamiféle komplex oktatását megteremtenék. Nem hiszem, hogy a normál tanrendben a befogadói attitűd fejlesztésénél sokkal több kitűzhető célként. – Az aktív oldala a tárgynak nagyon idő- és munkaigényes, az anyagi feltételekről nem is beszélve." (P. L., 38 éves)

"Ha egy ilyen tantárgy megszületne, akkor az iskola kezdésétől el kell indulnia ennek a munkának. Időigényes, legalább heti 5 órát kellene ráfordítani, ezeket lehetőleg egy napra sűríteni. Ezen kívül szükségesek lennének a tanításon kívüli foglalkozások is. – Szüksége lenne video-, film-, fotó-, hangoktatásra, ezekben megfelelő technikai oktatásra is MINDENKINEK. Emellett elengedhetetlenek az elméleti ismeretek: képkomponálás, dramaturgia, filmtörténet. A műfajok ismerete, pl. játékfilm, riport animáció. Minél több 'idegen' film vetítésére és elemzésére lenne szükség." (V. P., 16 éves)

"Az alpműveltség részeként tudom elképzelni a médiakultúrát. Az írás, olvasás, számolás mellett a képi látásmód fejlesztése rangos helyet kaphat; fontos érték az ember életében. Mindez életkortól független: érvényes az óvodás kortól egészen az idős korig bezárólag." (S. I., 45 éves)

Következtetések

Meglepő, hogy a fiatalok mennyire igénylik az elméleti ismereteket. Az általános tapasztalat inkább az szokott lenni, hogy a gyerekek szívesebben vetik – vetnék – bele magukat a gyakorlati médiamunkába, semmint elméleti stúdiómba. Így van ez nyilván addig, míg saját munkájuk során nem érzik az elméleti ismeretek – pl. a vizuális nyelvvel kapcsolatos – hiányát, amely gátja fejlődésüknek, korlátozza szabad alkotómunkájuknak. S ahogyan megértik, értékelik a műstruktúrát, a mű hatásának titkait, úgy válik bennük egyre határozottabbá az igény "idegen" művek – legyen az a filmtörténet klasszikusa vagy más fiatal mozgóképes alkotása – megismerésére és értelmezésére. Az is természetes, hogy az iskolai műhelyekben dolgozó diákok és tanárok a médianevelés szerves részeként tartják számon a műszaki ismereteket. Valóban, a technikával való bábni tudás – a szó manuális és esztétikai értelmében – nélkülözhetetlen a médiamunkában. Talán itt rejlik egy egyszerű lehetőség az "általános műveltség" klasszikus értelmezésének, a technikai és a humán szféra elkülönülésének feloldására. – Ebben a választásban újra felbukkan a médianevelés iskolai munkába való integrálásának gondolata, valamint az az igény, hogy a médiumokkal való mélyebb ismerkedés lehetősége minden korosztályra kiterjedjen. Ez igen progresszív megközelítése a problémakörnek, s öröndetes, hogy a magyar pedagógiai közvéleményben már gyökeret vert az ilyesfajta szemlélet.

Negyedik kérdés

Megértik-e, megérthetik-e a felnőttek a fiataloknak a médiumokkal kapcsolatos látásmódját, befogadó és alkotó tevékenységét? Támogatja vagy akadályozza a felnőtt –

már pusztá jelenlétével is – a médiumok befogadását, illetve a fiatalok által megformált médiumok képi világának kialakulását?

A válaszok

"A felnőtt és a gyerek egészen másképpen látja a világot. A gyereket más érdekli, a gyerekek fantáziájukkal sok olyan dolgot csinálnak, amit a felnőttek nem értenek. De a felnőtt jelenlétével mégis támogatja, segíti a gyerekeket. Megtanítja őket a videózás rejtelmeire." (K. D., 11 éves)

"A gyerekekben rejlik egy olyan képesség, amelyet csak néhány felnőtt tud megérteni. Ezekben engedték fiatal korukban kibontakozni ezt a képességet. A felnőtt sok esetben támogatja a médiamunkát, de van, amikor gátolja, ez a pedagógus jellemétől függ." (M. D., 11 éves)

"A felnőttek a maguk tapasztalatainak birtokában meg kell hogy értsék az ifjúság ilyen irányú gondolkodását. Sok esetben tanulni lehet a gyerekektől, különböző helyzetek, problémák megoldási módjait." (S. I., 45 éves)

"A felnőtt személyiségétől függ, s kapcsolatától a fiatalokkal. Így lehet serkentő, de lehet gátló is." (H. M., 52 éves)

"A felnőttek nem képesek teljesen gyermekfejjel gondolkodni, és nem tudják beleélni magukat a gyerekek gondolataiba, problémáiba. De a felnőtt jelenlétére néha szükség van, hogy valaki összefogja, irányítsa a munka menetét." (K. Z., 16 éves)

"Van olyan felnőtt, aki megérti, van, aki nem. A felnőtt támogatja a médiamunkát, és sokat segít." (V. E., 11 éves)

"Igen, megértik. A felnőttek örülnek minden ötletünknek, a segítségre nagy szükségünk van, mert még kicsik vagyunk." (K. M., 11 éves)

"A munka művességét, igényességét figyelve, tudomásul véve a generációs különbségeket, és azt, hogy nem kell feltétlenül "szeretnem", amit egyébként jól, gondosan megcsinálnak a diákok, működhet a dolog. A felnőtt szerepével kapcsolatban: illő alázattal közelítve, szeretném remélni, hogy nem akadályozza az alkotómunkát." (P. L., 38 éves)

Következtetések

Mind a gyerekek, mind a felnőttek rendkívül toleránsan viszonyulnak ehhez a kényes kérdéshez. Úgy tetszik, nagyjából kirajzolódik az a szerepkör, amelyet a médiamunkát kezdeményező vagy irányító felnőtt betölthet: ennek lényege az ismeretátadás. Ezt a támogatást a kisebb gyerekek még fokozottabban igénylik, de a nagyobbak is józanul belátják szükségességét. Maga az alkotás azonban érinthetetlen és befolyásolhatatlan dolognak látszik. Különösen érdekes és szép az a motívum, amely gyerekeknél is, felnőtteknél is felbukkan: egymás alkotó munkájának, ötleteinek értékelése, tiszteletben tartása a közös munka szempontjából.

S most az oktatásirányításon a sor, hogy elismerje és gyakorlati intézkedésekkel is segítse a médianevelés programjának kidolgozását és megvalósulását. Mindegy, hogyan nevezzük ezt az iskolai köznapokban már formálódó – minden valószínűség szerint – tantárgyközi tantárgyat: médiaismeretnek, médiatannak; lehet egyik is, másik is, "vagy amit akartok". Csak lássunk hozzá minél előbb!